

Sygn. akt II CSK 719/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 września 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)

SSN Maria Szulc

SSN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Giełdy Praw Majątkowych "V." -

Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.

przeciwko "E." - Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością

z siedzibą w Ł. oraz R. O.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 26 września 2013 r.,

skargi kasacyjnej pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w Ł.

z dnia 25 maja 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy nakazem zapłaty z dnia 29 czerwca 2010 r. orzekł na podstawie dołączonego do pozwu weksła, że pozwani, „E.” – spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. (wystawca weksła) i R. O. (poręczyciel wekslowy), są zobowiązani zapłacić solidarnie na rzecz strony powodowej, Giełdy Praw Majątkowych „V.” – spółki akcyjnej z siedzibą w W., kwotę 60 225,21 zł z określonymi odsetkami ustawowymi i kosztami procesu. Po rozpoznaniu zarzutów pozwanych Sąd Rejonowy wyrokiem z dnia 20 lipca 2011 r. utrzymał ten nakaz zapłaty w mocy.

Sąd Rejonowy ustalił, że zgodnie z § 12 pkt 4 lit.a i b umowy faktoringu zawartej w dniu 19 października 1999 r. między PKO BP (faktorem) a spółką „E.” (faktorant), dodatkowe zabezpieczenie wynikających z tej umowy wierzytelności faktora wobec faktoranta stanowił weksel *in blanco*, wystawiony przez faktoranta i poręczony m.in. przez R. O. (prezesa spółki „E.”). W 2001 r. PKO wypowiedziała tę umowę ze względu na niespłacanie należności przez spółkę. W listopadzie 2001 r. spółka zgłosiła wniosek o ogłoszenie upadłości, który jednak został w dniu 16 maja 2002 r. oddalony ze względu na brak majątku wystarczającego na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego. W 2002 r. spółka zaprzestała działalności. W dniu 20 czerwca 2008 r. PKO zbyła stronie powodowej „portfel” swoich wierzytelności, w tym m.in. wierzytelność PKO wobec spółki „E.”, wynikającą z umowy faktoringu z dnia 19 października 1999 r., opiewającą na kwotę 188 304,97 zł (w tym 60 225,21 – należność główna). Otrzymany od PKO weksel *in blanco*, wystawiony przez spółkę „E.”, strona powodowa uzupełniła, jako sumę wekslową wpisała kwotę 188 304, 97 zł., i zażądała od pozwanych zapłaty tej kwoty.

W ocenie Sądu Rejonowego, samo nabycie niewypełnionego weksła przesądziło o uzyskaniu przez stronę powodową legitymacji procesowej do wytoczenia powództwa przeciwko pozwany. Podniesiony przez pozwanych zarzut wypełnienia weksła przez stronę powodową niezgodnie z porozumieniem wekslowym nie mógł być uwzględniony, ponieważ w sprawie nie zostało wykazane, aby między pozwany i ich pierwotnym kontrahentem, czyli PKO, w ogóle do takiego porozumienia doszło. Ze względu na niezawarcie przez pozwanych z PKO przy wręczeniu weksła *in blanco* porozumienia wekslowego nie mógł też – zdaniem

Sądu Rejonowego - odnieść skutku zarzut pozwanych, dotyczący przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego względem stosunku wekslowego.

Apelacja pozwanych od wyroku Sądu Rejonowego została przez Sąd Okręgowy oddalona wyrokiem z dnia 25 maja 2012 r. W toku postępowania odwoławczego strona powodowa przedłożyła deklarację wekslową spółki „E.”, zaakceptowaną przez R. O., upoważniającą PKO do wypełnienia weksla *in blanco* z dnia 19 października 1999 r., w razie niedotrzymania przez tę spółkę umownych terminów spłaty, na sumę jej zadłużenia w PKO. Co do innych dokumentów dotyczących umowy faktoringu, strona powodowa wyjaśniła, że zostały one wywiezione do odrębnego magazynu. Ich odnalezienie jest praktycznie niemożliwe, ponieważ wymagałoby to ze względu na ich nieskatalogowanie wielogodzinnych, kosztownych poszukiwań. Według Sądu Okręgowego, przeniesienie przez PKO na stronę powodową weksla *in blanco*, wystawionego przez spółkę „E.”, miało skutki przelewu (art. 509-516 k.c.). W rezultacie, uwzględniając wykazane w toku postępowania odwoławczego istnienie deklaracji wekslowej, pozwani mogli – inaczej niż przyjął Sąd Rejonowy – bronić się zarzutem wypełnienia przez stronę powodową weksla *in blanco* niezgodnie z porozumieniem wekslowym po upływie terminu przedawnienia roszczenia wynikającego ze stosunku podstawowego. Aby jednak zarzut ten okazał się skuteczny, konieczne było wykazanie, że zobowiązanie, w celu którego zabezpieczenia został wystawiony weksel *in blanco*, rzeczywiście uległo przedawnieniu. Pozwani zaś, na których spoczywał ciężar dowodu tej okoliczności, nie dowiedli jej. Aby wywiązać się z nałożonego na nich ciężaru dowodu tej okoliczności, powinni oni wykazać, kiedy wynikające z umowy faktoringu roszczenie wobec nich stało się wymagalne. To zakładało przedłożenie stosownych dokumentów: wypowiedzenia umowy faktoringu przez PKO i potwierdzenia otrzymania tego wypowiedzenia przez spółkę „E.”. Pozwani takich dokumentów nie przedłożyli. Choć powinny się one znajdować także w ich posiadaniu. W związku z nieprzedłożeniem przez pozwanych wspomnianych dokumentów nie było podstaw do oceny faktu niedostarczenia ich przez, wezwaną również do tego, stronę powodową, w świetle art. 233 § 2 k.p.c., i do przyjęcia na tej podstawie, że – tak jak twierdzą pozwani – wypowiedzenie umowy faktoringu przez PKO nastąpiło już w 2002 r.

W skardze kasacyjnej pozwani zarzucili naruszenie - w różnych układach i powiązaniach - art. 379 pkt 5 (wymienienie w skardze pkt 1 nosi znamiona oczywistej omyłki), art. 231, 233 § 2, art. 247, 299, 302, 328 § 2, art. 378 § 1, art. 382, 391 § 1 k.p.c., art. 6, 65 i 117 § 2 k.c. oraz art. 10 i 17 Pr. weksl. Istotą skargi kasacyjnej są twierdzenia o niewyjaśnieniu w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku przyczyn dokonania odmiennych ustaleń faktycznych od poczynionych przez Sąd pierwszej instancji, pominięciu przez Sąd Okręgowy części zebranego materiału dowodowego oraz uznaniu, że weksel *in blanco* został wypełniony przez stronę powodowa zgodnie z porozumieniem wekslowym, choć w sprawie występowały okoliczności wskazujące na przedawnienie roszczenia ze stosunku podstawowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Według utrwalonego poglądu judykatury, nieważność postępowania z powodu pozbawienia strony możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.) zachodzi tylko wtedy, gdy strona nie mogła brać udziału w postępowaniu sądowym lub w jego istotnej części na skutek naruszenia przepisów postępowania przez sąd lub przeciwnika w sporze. W celu stwierdzenia nieważności postępowania z powodu pozbawienia strony możliwości obrony swych praw konieczne jest uprzednie ustalenie naruszenia przepisów dotyczących udziału strony w postępowaniu. Podniesiony przez skarżących zarzut nieważności postępowania wskutek pozbawienia ich możliwości obrony z powodu nierozpoznania zarzutu apelacyjnego (art. 378 § 1 k.p.c.), dotyczącego uzupełnienia weksla *in blanco* przez osobę nieuprawnioną, jest więc całkowicie bezzasadny.

2. Konieczne do uznania za weksel własny *in blanco* w rozumieniu art. 10 w związku z art. 103 Pr. weksl. dokumentu niezupełnego z punktu widzenia wymagań przewidzianych w art. 101 Pr. weksl. jest udzielenie odbiorcy tego dokumentu przez osobę, która złożyła na nim podpis w zamiarze zaciągnięcia zobowiązania wekslowego, upoważnienia do uzupełnienia go w określony sposób. Jeżeli upoważnienie to ma postać pisemną, nazywane jest zwyczajowo deklaracją wekslową. Nie musi mieć jednak takiej postaci. Zgodnie z art. 60 k.c., porozumienie stron w sprawie upoważnienia odbiorcy do uzupełnienia weksla *in blanco* nie wymaga zachowania żadnej szczególnej formy. Jego wykładnia następuje na zasadach ogólnych, tj. zgodnie z art. 65 k.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia:

21 września 2006 r., I CSK 116/06; 21 września 2006 r., I CSK 130/06; 15 maja 2008 r., I CSK 548/07). Pogląd Sądu Rejonowego odrywający weksel *in blanco* od porozumienia stron w sprawie upoważnienia odbiorcy do jego uzupełnienia był więc oczywiście chybiony. Dokument niemający w chwili wystawienia wszystkich cech weksla własnego, którego wręczeniu nie towarzyszyłoby porozumienie stron w sprawie określonego jego uzupełnienia przez odbiorcę, nie mógłby zostać skutecznie uzupełniony jako weksel *in blanco*. Nadanie takiemu dokumentowi wszystkich cech wymaganych przez art. 101 Pr. weksl. bez zgody osób podpisanych mogłoby być kwalifikowane jedynie jako podrobienie weksla (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2007 r., II CSK 160/07).

Strona, która w postępowaniu nakazowym występuje z powództwem o zapłatę opartym na twierdzeniu, że dochodzone roszczenie przysługuje jej od pozwanych na podstawie podpisanego przez nich weksla, powinna do pozwu dołączyć poświadczający to weksel. Jest to dowód z jej strony konieczny, a zarazem co do zasady wystarczający (art. 485 § 2 k.p.c.). Rzeczą pozwanych jest natomiast, jeżeli chcą zapobiec uwzględnieniu powództwa, wykazanie bezzasadności tak uzasadnionego żądania (art. 491 § 1 i art. 493 § 1 k.p.c.). Wskazany rozkład ciężaru dowodu jest zgodny z ogólną regułą wyrażoną w art. 6 k.c. Konsekwentnie odpowiada mu powinność stron zaoferowania dowodów na poparcie przytoczonych okoliczności (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2011 r., I CSK 226/10, i 11 marca 2011 r., II CSK 311/10 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2010 r., I CSK 641/09, i cytowane w nim orzeczenia).

Ze względu na ścisłe powiązanie weksla *in blanco* z porozumieniem stron w sprawie jego uzupełnienia pozwani w procesie wekslowym mogą się bronić zarzutami, że uzupełnienie weksla, stanowiącego podstawę powództwa, nastąpiło niezgodnie z udzielonym przez nich upoważnieniem. Zarzuty takie mogą podnosić bez żadnych ograniczeń, jeżeli powodem jest bezpośredni odbiorca weksla *in blanco* lub – tak jak w niniejszej sprawie - jego nabywca przed uzupełnieniem, mający status cesjonariusza określony m.in. przez art. 513 k.c. Ograniczenie zarzutów zastrzeżone w art. 10 Pr. weksl. odnosi się tylko do powoda, który w drodze indosu nabył weksel już uzupełniony przez bezpośredniego odbiorcę

blankietu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2009 r., I CSK 297/08, i cytowane w nim orzeczenia).

Nie ulega wątpliwości, że odbiorca weksla *in blanco* określony imiennie w upoważnieniu do uzupełnienia może przenieść weksel *in blanco* wraz z uprawnieniem do uzupełnienia na inną osobę w drodze przelewu, chyba że co innego wynika z treści upoważnienia do uzupełnienia. Z samego zatem faktu imiennego udzielenia odbiorcy weksla *in blanco* upoważnienia do jego uzupełnienia nie można, wbrew twierdzeniom skarżących, wywodzić woli wyłączenia możliwości przeniesienia uprawnienia do uzupełnienia. Na to muszą wskazywać inne postanowienia porozumienia stron lub okoliczności jego zawarcia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2006 r., I CSK 130/06), a w sprawie brak takich wskazówek. Wywody skarżących w tym względzie, zarzucające Sądowi Okręgowemu naruszenie przez przyjęcie, że nabyty weksel *in blanco* mogła uzupełnić także strona powodowa, przepisu art. 65 k.c., a także przepisów art. 10 i 17 Pr. weksl., mają charakter ogólnikowych rozważań.

W sprawie na obecnym etapie postępowania jest bezsporne, że uzupełnienie weksla *in blanco* o zaległą kwotę należności z tytułu umowy faktoringu mogło, zgodnie z przyjętą przez Sąd Okręgowy wykładnią deklaracji wekslowej, odpowiadającą ustalonej linii judykatury w podobnych sprawach (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2008 r., I CSK 548/07 i powołane w nim orzecznictwo), nastąpić jedynie przed upływem terminu przedawnienia roszczenia o zapłatę tej kwoty. Zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy ma zatem odpowiedź na pytanie, czy przed uzupełnieniem spornego weksla doszło do podnoszonego przez pozwanych przedawnienia roszczenia (art. 117 § 2 k.c.) ze stosunku podstawowego, zabezpieczonego tym wekslem. Według art. 120 § 1 k.c., bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne. Wynoszący w myśl art. 118 *in fine* k.c. trzy lata termin przedawnienia roszczenia faktora przeciwko faktorantowi o zapłatę należności z tytułu niespłaconej przez dłużnika wierzytelności nabytej od faktoranta powinien więc rozpocząć bieg z dniem wymagalności tego roszczenia. W § 17 umowy faktoringu, zawartej przez pozwaną spółkę z PKO, wymagalność rozpatrywanego roszczenia została określona na następny dzień po upływie okresu wypowiedzenia tej umowy.

Zgodnie z wcześniejszymi wyjaśnieniami, ciężar dowodu faktów wskazujących na wymagalność zabezpieczonego wekslem roszczenia ze stosunku podstawowego, wyznaczającą początek biegu przedawnienia tego roszczenia, spoczywał – jak trafnie przyjął Sąd Okręgowy - na pozwanych. Tym samym oni powinni inicjować dowody w tym względzie, w czym mieściła się oczywiście także możliwość żądania przedstawienia odpowiednich dokumentów przez stronę przeciwną (art. 248 § 1 k.p.c.).

Sąd Okręgowy dokonując ustaleń co do faktów wskazujących na wymagalność zabezpieczonego wekslem roszczenia ze stosunku podstawowego powinien jednak uwzględnić cały materiał zebrany w sprawie i ocenić go zgodnie z art. 233 § k.p.c. i ewentualnie innymi jeszcze przepisami dotyczącymi postępowania dowodowego, mającymi zastosowanie w postępowaniu apelacyjnym na podstawie odesłania zawartego w art. 391 § 1 k.p.c. Postępowanie apelacyjne jest kontynuacją merytorycznego rozpoznania sprawy (por. uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasady prawne - z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, i z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07), dlatego wyrok sądu drugiej instancji musi się opierać na ustalonej samodzielnie przez ten sąd podstawie faktycznej przy uwzględnieniu zarówno materiału zebranego w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, jak i w postępowaniu apelacyjnym (art. 382 k.p.c.). Sąd Okręgowy, stwierdzając zaś odmiennie niż Sąd Rejonowy, że do wypowiedzenia umowy faktoringu przez PKO nie doszło w 2001 r., ani w 2002 r., pominął materiał dowodowy zebrany w postępowaniu przed Sądem Rejonowym. Pomijając ten materiał dowodowy Sąd Okręgowy tym samym naruszył art. 382 k.p.c. (zob. co do naruszenia art. 382 jako podstawy kasacyjnej postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 1999 r., I CKN 504/99). Poza tym w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku brak wymaganego przez art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. jednoznacznego wyjaśnienia przyczyn dokonania w kluczowej dla rozstrzygnięcia sprawy kwestii odmiennych ustaleń od poczynionych przez Sąd Rejonowy, a nawet zajęcia stanowczego stanowiska co do dokonanych w tym względzie ustaleń, skoro w innym miejscu uzasadnienia można przeczytać, że Sąd pierwszej instancji dokonał „nieobarczonych błędem ustaleń faktycznych” (zob. co do naruszenia art.

328 § 2 k.p.c. jako podstawy kasacyjnej wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2003 r., III CK 80/02).

Trafne zatem okazały się przytoczone przez skarżących podstawy kasacyjne w postaci naruszenia art. 382 i 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

Wobec zasadności wymienionych podstaw kasacyjnych bezprzedmiotowe byłoby szersze rozpatrywanie podniesionych także w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia art. 231, art. 233 § 2, art. 247, 299, 302 i 381 k.p.c. Wystarcza poprzestać na uwadze, że fakt, iż w 2001 lub 2002 r. doszło do wypowiedzenia umowy faktoringu, mógł być dowodzony na zasadach ogólnych za pomocą wszelkich dowodów i przy zastosowaniu domniemań faktycznych, a nie tylko, jak mogłoby sugerować uzasadnienie zaskarżonego wyroku, przez przedłożenie dokumentu wypowiedzenia.

Ze względu na częściową zasadność skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 orzekł jak w sentencji.